

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף כו

ותהא שן ורגל חייב ברשות הרבים מק"ו: מדוע לא נלמד ששן ורגל ברה"ר חייבת, קל וחומר מקרן שחייבת ברה"ר?

תירוץ: אמר קרא 'וּבְעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר': בפסוק של שן נאמר שדוקא בשדה 'אחר' דהיינו של הניזק משלם נזק שלם, ולא ברה"ר.

קושיא: מידי כוליה קאמרינן? פלאג קאמרינן: לא אמרנו ששן תשלם נזק שלם ברה"ר אלא רק חצי נזק. דהיינו הפסוק "וּבְעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר" מלמד רק שברה"ר לא משלם נזק שלם (כפי ששמע שם בפסוק "וּבְעַר בְּשֵׁדָה אַחֵר מֵיטב שְׂדֵהוּ וּמֵיטב כְּרָמוֹ יִשְׁלַם"), אבל נלמד מהקל וחומר שישלם חצי נזק.

תירוץ: אמר קרא 'וחצו את כספו': דוקא את כספו של קרן חוצים (דהיינו שישלם חצי נזק), ולא את כספו של אב אחר כגון שן ורגל.

ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו: ששן ורגל תשלם רק חצי נזק ברשות הניזק, קל וחומר מקרן שמשלמת רק חצי נזק ברשות הניזק.

תירוץ: אמר קרא ישלם: נאמר בשן "מֵיטב שְׂדֵהוּ .. יִשְׁלַם" ובפשטות הכוונה תשלום מלא (אלא אם כן כתוב אחרת, כגון בקרן שכתוב חצי נזק).

ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו: שקרן תהיה פטורה ברה"ר, קל וחומר משן ורגל שפטורים ברה"ר.

תירוץ: אמר רבי יוחנן אמר קרא יחצון: נאמר בקרן "וּמְכַרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחֵי וְחָצוּ אֶת כֶּסֶף וְגַם אֶת הַמֶּת יִחָצוּ" המילה 'יחצון' מיותרת כי גם בלעדיה היינו מבינים שיחצו גם את המת, אלא היא באה ללמד שגם ברה"ר חייב וחוצים את כספו.

ויהא אדם חייב בכופר מק"ו: אם שור שחייב על חבלה באדם לשלם רק נזק, בכל אופן אם הרג אדם חייב כופר, קל וחומר שאדם שחייב על חבלה עוד ארבעה דברים (צער ריפוי שבת וכושט) שיתחייב כופר על הריגת אדם?

תירוץ: **אמר קרא ככל אשר יושת עליו:** נאמר בכופר שבעל השור חייב לשלם "אם כִּפֹּר יוֹשֵׁת עָלָיו" למעט דוקא עליו ולא על אדם שהרג אדם, שאינו משלם כופר (אלא במזיד חייב מיתה ובשוגג גלות).

ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו: אם אדם שאינו חייב כופר בכל אופן חייב בארבעה דברים, קל וחומר ששור שחייב כופר יתחייב בארבעה דברים.

תירוץ: **אמר קרא איש בעמיתו:** נאמר בתשלומי הארבעה דברים "**וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ**" למעט שדוקא איש משלם ולא שור.

*

איבעיא להו רגל שדרסה על גבי תינוק: הדין הוא ששור מועד שהרג אדם ב'קרן' (בנגיחה) משלם בעליו כופר. הגמרא מסתפקת מה הדין בשור שנכנס לחצר הניזק והרג תינוק ב'רגל' (דרך עליו ברגלו והרגו), האם חייב הבעלים של השור לשלם כופר?

(הגמרא לא מסתפקת ברה"ר משום ש'רגל' פטורה ברה"ר, ורק 'קרן' חייבת ברה"ר. בנוסף, יש לציין שהגמרא מסתפקת על רגל אבל הוא הדין על שן. מוכח מרש"י ד"ה מק"ו מרגל).

הספק: כמו שב'קרן' שור שנגח כמה פעמים ונעשה מועד (רגל בנגיחה) חייב כופר אם הרג אדם, כך גם ב'רגל' שדרכה להזיק בדריסת רגלה חייבת כופר אם הרגה ברגלה (אפילו בפעם הראשונה). או שדוקא קרן חייבת בגלל שכוונתה להזיק בנגיחה, אבל 'רגל' שאין כונתה להזיק פטורה.

ת"ש הכניס שורו לחצר בעה"ב וכו': הגמרא מקשה: מנין לרבי טרפון שתם משלם כופר? והרי כאמור דין כופר בתורה נאמר רק במועד.

לאו משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי: נחלקו חכמים ורבי יוסי הגלילי (לקמן דף מב') האם שור תם שהרג אדם ברה"ר חייב חצי כופר או שהוא פטור לגמרי. רבי טרפון סובר כרבי יוסי הגלילי ששור תם ברה"ר חייב חצי כופר, ורבי טרפון עושה קל וחומר לתם בחצר הניזק: אם שן ורגל שפטורים על הריגת אדם ברה"ר מלשלם כופר ובכל אופן חייבים בחצר הניזק כופר שלם, קל וחומר לשור תם שהרג אדם שברה"ר חייב חצי כופר, שיתחייב בחצר הניזק כופר שלם.

מוכח ששן ורגל משלמים בחצר הניזק כופר.

דחייה: אמר רב שימי מנהרדעא: רבי טרפון לא למד זאת מכופר של רגל כי באמת אין כופר ברגל, אלא למד זאת מנזק של רגל: אם רגל שפטורה ברה"ר חיבת ברשות הניזק נזק שלם, קל וחומר שקרן תמה שברה"ר משלם חצי כופר (כרבי יוסי הגלילי) שבחצר הניזק ישלם כופר שלם.

קושיא: ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש: יש פירכא לקל וחומר: חיוב על ניזקין ישנו גם על אש שלו שהזיקה (שהיא אחת מהאבות נזיקין), אבל אין תשלום כופר על אש שלו שהרגה אדם.

תשובה: מטמון: אלא רבי טרפון למד את הקל וחומר מ'טמון' - משן ורגל שהזיקו דבר טמון ומכוסה שחייבים, וכאן אי אפשר לפרוך כנ"ל, כי אין חיוב באש על טמון (אש ששרפה דבר טמון ומכוסה). והקל וחומר הוא כך: אם שן ורגל שהזיקו דבר טמון ברה"ר פטורים ובכל אופן ברשות הניזק חייבים על טמון נזק שלם, קל וחומר לקרן שברה"ר חייבת חצי כופר שתתחייב ברשות הניזק כופר שלם.

קושיא: מה לטמון שכן ישנו בבור: יש פירכא לקל וחומר: בנזק של טמון חייב גם בבור (כגון אם נפל לבור גדי טמון בתוך שק וניזוק), אבל כופר פטור בבור (כפי שדורשים 'שור ולא אדם חמור ולא כלים').

תשובה: מכלים: אלא רבי טרפון למד את הקל וחומר משן ורגל שהזיקו כלים שחייבים, וכאן אי אפשר לפרוך כנ"ל, כי אין חיוב בבור על כלים ('חמור ולא כלים'). והקל וחומר הוא כך: אם שן ורגל שהזיקו כלים ברה"ר פטורים ובכל אופן ברשות הניזק חייבים נזק שלם, קל וחומר לקרן שברה"ר חייבת חצי כופר שתתחייב ברשות הניזק כופר שלם.

קושיא: מה לכלים שישנן באש: אם כן נחזור ונפרוך כפי שפרכנו בתחילה: אש חייבת אם הזיקה כלים, אבל לגבי כופר אש שהרגה אדם פטורה מכופר.

תשובה: מכלים טמונים: אלא הקל וחומר של רבי טרפון הוא משן ורגל שהזיקו כלים טמונים, שגם אש וגם בור פטורים עליהם. ואם כן אי אפשר לפרוך מבור ואש שאין בהם חיוב כופר וחייב בהם על כלים טמונים, כי באמת פטור גם בכלים טמונים. והקל וחומר הוא כנ"ל: אם שן ורגל פטורים עליהם ברה"ר וחייבים נזק שלם בחצר הניזק, קל וחומר לקרן תמה לגבי כופר.

קושיא: מה לכלים שישנן באדם: אך עדיין יש לפרוך: לגבי נזיקין אדם משלם על כלים אם הזיק אותם, ואילו לגבי כופר אדם פטור (דהיינו אדם שהרג אדם פטור מכופר).

א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא: מסתבר שיש כופר ברגל בגלל עצם הקל וחומר של רבי טרפון שלומד כופר מרגל. כלומר קושיותיו של רב שימי מנהרדעא אינן קושיות, כי אם ברגל אין כופר - זה עצמו כבר פירכא על הקל וחומר: ברגל אין כופר ואילו בקרן יש כופר. אלא בהכרח שיש כופר ברגל.

משנה: סימא את עין חבירו: או ששבר את הכלים אפילו בשוגג - חייב נזק שלם.

גמרא: קתני סימא: המשנה כתבה את המקרה של סימא את עין חבירו ביחד עם המקרה של שבר את הכלים, ללמד שכמו שבשבר את הכלים חייב רק בנזק ופטור מארבעה דברים (צער ריפוי שבת ובושת) שאינם שייכים בכלים, כך גם המסמא את עין חבירו בשוגג חייב רק בנזק ופטור מארבעה דברים. (ורק במזיד או ב'קרוב למזיד' חייב בהם).

מנא הני מילי: מנין שאדם חייב אפילו אם הזיק בשוגג.

אמר חזקיה: נאמר "פָּצַע תַּחַת פָּצַע" שלכאורה הוא מיותר, שהרי כבר נאמר "וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוֹם בְּעַמִּיתוֹ כְּאִשֶּׁר עָשָׂה כֵּן יַעֲשֶׂה לוֹ", אלא הוא נכתב כדי לדרוש ממנו שאדם חייב גם בשוגג ובאונס.

קושיא: **האי מבעי ליה וכו':** והרי הפסוק הזה נצרך לדרוש ממנו שאפילו במקום שמשלם 'נזק' עליו לשלם גם 'צער'. **ביאור:** היה מקום לחשוב שחייב תשלומי 'צער' הוא רק במקרה שלא משלם נזק, כגון שעשה לחברו כוויה בציפורנו, שיש בזה רק צער ואין בזה נזק (= שהרי הוא לא שווה כעת פחות בגלל זה, לעומת מקרים אחרים כגון החותך אבר לחברו שכעת הוא שווה פחות בגלל זה), לכך נאמר הפסוק הנ"ל ללמדנו שגם במקרה שמשלם נזק (כגון החותך אבר לחברו) עליו לשלם בנוסף גם צער, וא"כ אינו מיותר לדרוש ממנו שאדם חייב גם בשוגג ובאונס.

תירוץ: א"כ וכו': מכך שהפסוק כתב "פָּצַע תַּחַת פָּצַע" ולא "פצע בפצע" אנו לומדים גם את הדרשה הנ"ל.

*

אמר רבה: מי שהיתה מונחת לו אבן בחיקו והוא לא הרגיש בה, ועמד ונפלה האבן, -

לענין נזקין חייב, שהרי אדם חייב גם בשוגג ובאונס.

לענין ארבעה דברים דהיינו צער ריפוי שבת וכושת פטור, לפי שרק במזיד או בקרוב למזיד חייב בארבעה דברים, ואילו כאן הוא שוגג.

המעביר חפץ ארבע אמות ברה"ר בשבת חייב.

לענין שבת דהיינו שהוא העבירה ד' אמות ברה"ר פטור, לפי ש'מלאכת מחשבת אסרה תורה', כלומר שהוא חייב (קרוב) בשוגג רק במקרה שהתכוון לעשות את המלאכה אלא שלא ידע ששבת היום או שחשב בטעות שמותר לעשות את המלאכה הזאת בשבת, אבל כאן הוא לא התכוון כלל להעביר את האבן שהרי לא ידע שהיא בחיקו.

לענין גלות כגון שהאבן נפלה על אדם והרגה אותו פטור, לפי שחיוב גלות הוא על הריגה בשוגג, דהיינו שהוא ידע שיש לו אבן אלא שהרג עמה בשוגג, אבל כאן הרי הוא בכלל לא ידע שיש לו אבן.

עבד כנעני שהוציא לו האדון שן ועין יצא לחירות.

לענין עבד דהיינו שנפלה האבן על עבדו הכנעני וסימאה את עינו, זוהי מחלוקת בין רשב"ג לרבנן, וכפי שלמדנו בבבב"א - עבד כנעני שהיה רבו רופא, ואמר לו העבד 'כחול את עיני' ותוך כדי שהאדון כחל את עינו סימא לו אותה, או שאמר לו העבד 'חתור לי את השן שלי' ותוך כדי שחתר לו האדון הפיל לו את שינו, לדעת חכמים - שיחק העבד באדון (= 'צחק' עליו שביקש לעשות לו רפואה למרות שלא היה צריך, כדי שע"י כך יוציאו לחירות) ויצא לחירות, ולדעת רשב"ג - אינו יוצא לחירות, לפי שרק אם התכוון האדון לשחתה יוצא לחירות, וכאן הרי לא התכוון לכך. נמצא שכשנפלה האבן מחיקו ללא שהכיר בה וסימאה את עין עבדו, לדעת חכמים - יצא לחירות ולדעת רשב"ג - לא יצא לחירות כיון שלא התכוון לסמא את עינו.

הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה: ואם הוא ידע שהאבן נמצא בחיקו, ואח"כ שכח, ועמד ונפלה האבן, -

לענין נזקין חייב, שהרי אדם חייב גם בשוגג ובאונס.

לענין ארבעה דברים דהיינו צער ריפוי שבת וכושט פטור, לפי שרק במזיד או בקרוב למזיד חייב בארבעה דברים, ואילו כאן למרות שבהתחלה הוא הכיר בה, אבל כיון שאח"כ שכח הרי הוא שוגג.

לענין גלות כגון שהאבן נפלה על אדם והרגה אותו חייב, לפי שחיוב גלות הוא על הריגה בשוגג, דהיינו שהוא ידע שיש לו אבן אלא שהרג עמה בשוגג, וגם כאן בהתחלה הוא ידע שיש לו אבן.

לענין שבת דהיינו שהוא העבירה ד' אמות ברה"ר פטור, וכנ"ל. ולמרות שבהתחלה הוא ידע שיש לו אבן, אבל כיון שאח"כ שכח נמצא שהוא בכלל לא התכוון להעביר את האבן, שהרי בשעה שהעבירה לא ידע שהיא בחיקו.

לענין עבד כנ"ל.

נתכוין לזרוק שתיים וזרק ארבע: דהיינו שהתכוון לזרוק את האבן למרחק של שתי אמות וזרק למרחק של ארבע אמות, -

לענין נזקין חייב, שהרי אדם חייב גם בשוגג ובאונס.

לענין ארבעה דברים דהיינו צער ריפוי שבת וכושט פטור, לפי שרק במזיד או בקרוב למזיד חייב בארבעה דברים, ואילו כאן הוא שוגג.

לענין שבת דהיינו שהוא רצה להעבירה רק שתי אמות שאין בזה חיוב ובפועל העבירה ד' אמות ברה"ר שיש בזה חיוב, פטור, לפי שלא התכוון לזרוק ארבע.

לענין גלות דהיינו שחברו היה רחוק ממנו ד' אמות והוא התכוון לזרוק את האבן רק שתי אמות ובפועל היא עפה למרחק של ד' אמות והרגה אותו, חייב, שנאמר "וְאִשֶּׁר לֹא צָדָה וְהֶאֱלֵהִים אָנָּה לְיָדוֹ וְשִׁמְתִי לָךְ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוֹס שְׂמֵהּ" דהיינו שאם לא התכוון להרוג את חברו במזיד חייב גלות, וכאן הרי לא התכוון לזרוק את האבן על חברו שהיה במרחק ארבע אמות.

לענין עבד כנ"ל.

נתכוין לזרוק ארבע זרק שמונה: דהיינו שהתכוון לזרוק את האבן למרחק של ארבע אמות וזרק למרחק של שמונה אמות, -

לענין שבת הדבר תלוי: אם הוא אמר 'כל מקום שתרצה האבן תנוח' חייב, לפי שיש כאן 'מלאכת מחשבת' שהרי התכוון לזרוק ארבע (= שזהו חיוב שבת) והתקיימה מחשבתו, אבל אם התכוון בשעת הזריקה לזרוק דווקא למרחק של ארבע אמות והיא עפה למרחק של שמונה אמות פטור, לפי שלא התכוון לזה, ו'מלאכת מחשבת אסרה תורה'.

*

ואמר רבה: אדם שזרק כלי שלו מראש הגג, ובא מישהו אחר ושברו במקל לפני שהוא נשבר מחמת הנפילה, פטור, לפי שסופו היה להישבר ונמצא ששבר כלי שבור.

ואמר רבה: אדם שזרק כלי של חברו מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות, ובא מישהו אחר וסילק אותם או שהזרק בעצמו קדם וסילק אותם, פטור, לפי שכשהוא זרקו מראש הגג לא היה סופו להישבר, שהרי היו תחתיו כרים וכסתות, ובזה שהוא סילק את הכרים והכסתות הוא רק גרם נזק, וגרמא בנזקין פטור.